

Zamyšlení nad názvem „Bratrská jednota baptistů“

~~ Jan Bistranin ~~

V názvu nás mohou zaujmout dva výrazy – „bratrská jednota“ a „baptisté“. Oba výrazy mají velký význam a vnitřní hodnotu – pokud ovšem chceme ctít náplň, kterou v sobě nesou a chceme z ní něco vytěžit. Nad slovním spojením „bratrská jednota“ se lze zamýšlet z mnoha hledisek. V této souvislosti zůstaňme u jediného – „bratrská jednota“ či „Jednota bratrská“ jako společenství křesťanů vzešlé z české reformace.

Pokud jde o slovo „baptisté“ pak jsem mnohokrát slyšel, že by bylo lepší se ho zbavit, je nečeské, lidé mu nerozumějí, domnívají se, že baptisté jsou sektáři atd. Měli bychom prý najít lepší český název, vyjadřující to, že jsme křesťané, což je dostatečné. To by se dalo pochopit, ale ukazuje se, že ti kdo mají problém se slovem baptisté v názvu, nemají problém odložit zásady, které byly vždy baptistům vlastní. Jez zajímavé, jak se oba výrazy setkaly v historii, na níž některé české sbory baptistů navazují, či podle mého soudu, by navazovat měly.

Je to trochu podivné, že první sbor českých baptistů vznikl v Polsku. Jak se to událo, že se kdesi ve středním Polsku ve 2. polovině 19. století potkaly dva příběhy – příběh baptistů a příběh dědiců české reformace – potomků českých pobělohorských exulantů, aby pak propojily dědictví baptistů s dědictvím české reformace?

Baptisté

První církve baptistů byly doma v Anglii. Je moderní spojovat baptisty s tzv. křtěnci či novokřtěnci nebo anabaptisty, ale domnívám se, že tato dvě hnutí šla svými vlastními cestami a rozdíly mezi nimi jsou větší a významnější než to, co by je mohlo spojovat. Ovšem i baptisté se zrodili z reformační touhy po opravdovější křesťanské církvi, z touhy po církvi, která by nesla, pokud možno, co největší podobu s církví Nového zákona, s církví apoštolskou. Takových snah bylo v dějinách mnoho a samozřejmě se vzájemně ovlivňovaly. Baptisté jsou přímými dětmi hnutí, které probíhalo v Anglii v 16. a 17. století, hnutí, které se nespokojovalo jenom s některými reformami, jak je provedla etablovaná státní „reformovaná“ církev anglikánská, ale které chtělo jít dál, k radikálnímu následování Pána Ježíše Krista, k radikálnímu návratu k apoštolskému vzoru církve. Takže na samém počátku 17. století se v Anglii pod vlivem myšlenek reformace ustanovují první baptistické sbory, které se hlásí k těmto zásadám:

1. Vzkříšený Pán Ježíš Kristus je jedinou Hlavou církve a jediným Pánem církve. On jediný má veškerou moc a autoritu a všichni ostatní v církvi jsou si rovni, tak jak to Pán Ježíš sám pověděl: „Jeden jest Mistr váš, vy pak všichni jste bratři“. Proto baptisté neuznávali žádnou duchovní hierarchii, žádné dělení na klérus a laiky, žádné dělení na „autoritu“, které je nutno bezpodmínečně poslouchat na straně jedné a na ty druhé, kteří mají poslouchat, žádné dělení na ty, kdo mají duchovní moc a na ty kdo mají držet ústa a krok. Na rozhodování a řízení církve se podílejí všichni členové církve, jako sobě rovní.
2. Písma svatá Starého a Nového zákona jsou jediným a dostatečným pravidlem pro víru i pro život. Co Pán Bůh chtěl, abychom o něm věděli a čím chtěl abychom se řídili, to nám zjevil ve svém Slovu a to nám stačí.
3. Církev je tvořena věřícími lidmi. Někdy se říká, že baptisté křtí „dospělé“. Není to tak. Baptisté křtí na vyznání víry. Křtí ty, kdo vyznají že věří v Pána Ježíše Krista a chtějí ho následovat. A ti,

kterí věří, ti tvoří církev. A protože k víře nelze nikoho donutit, ba ani se nesmí k víře nikoho donucovat, protože víra je vztah mezi Bohem a člověkem, proto se baptisté vždy zasazovali o důslednou svobodu svědomí pro sebe, pro jinak věřící i pro nevěřící.

4. Církev je tam, kde jsou shromážděni věřící kolem Vzkříšeného Pána. Proto baptisté vždy tvrdili, že takové společenství – místní sbor věřících, je církví v plném slova smyslu a nic dalšího není třeba. Je-li nad tím ještě nějaká nadstavba, tak jistě může být užitečná, ale v žádném případě nemůže jít o nějaké nadřízené orgány místních církví. Církve (sbory) jsou samostatné, mají se o sebe postarat a nějaká ta nadstavba, to už není církev, to je něco navíc.
5. Církev je svobodná. Baptisté stáli rozhodně na tom, že je nutná radikální odluka církve od jakékoli veřejné moci. Radikální odluka bez ohledu na to, je-li veřejná (státní) moc církvi nakloněna příznivě či nepříznivě, bez ohledu na to, lze –li od takové veřejné moci pro církev získávat jakási dobrodiní. Propojování církve a veřejné moci je vždycky nemorální korupce. S tím souvisí i to, že baptisté by měli vždycky razantně stát proti jakémukoliv zneužívání náboženství.

Takže to jsou hlavní zásady na nichž baptisté stáli a měli by stát i dnes. Je nepředstavitelné, že by ti, kdo sami sebe za baptisty označují, neuznávali důrazy, které baptistickou identitu tvoří. A neměli to ti první baptisté vůbec lehké. I oni byli nuceni projít těžkým pronásledováním a právě oni první dostali to označení disidenti, dissenti – odpůrci, nepřizpůsobiví. Nepřizpůsobili se, ale vytrvali, ačkoliv i oni měli jistě řadu důvodů pro to, aby se chovali „pragmaticky“, aby nevyčnivali. Ve dvacátých letech 19. století přichází do styku s anglickými baptisty Němec Johann Gerhard Oncken. Stává se baptistou. Po návratu do Německa se usazuje v Hamburku, zakládá baptistický sbor. A odtud se velmi brzo a neuvěřitelně rychle šíří baptistická misie po kontinentální Evropě – i do Polska. A tam, kromě řady jiných míst, se scházejí baptisté v jakési vesnici jménem Kurowek ve středním Polsku. A právě tady se ten příběh baptistů setkává s jiným příběhem, s příběhem českých pobělohorských exulantů.

Exulanti

I česká reformace již ve svém počátku měla různé směry a důrazy, některé velmi podobné tomu co z Bible později vyčetli i baptisté. Zejména se to týká „táborského“ směru v husitství. Mnohé z myšlenek radikální reformace převzala a rozvíjela Jednota bratrská. Ta sice byla počtem členů nepatrná, ale literární tvorbou a vlivem ve společnosti mimořádně významná. V době pohusitské byly země Koruny české místem jinde nevídané náboženské svobody. To ovšem po bitvě bělohorské skončilo. Od Obnoveného zřízení zemského (1627) nebylo pro lidi jiné křesťanské víry než římsko-katolické v zemi místa. V době pronásledování se setřely bývalé rozdíly jednotlivých evangelických směrů a „bratrství“ či povědomí o návaznosti na Jednotu bratrskou se stalo obecným rysem českých evangelíků vůbec.

Návaznost na českou reformaci spočívala především v důrazu na Bibli jako na jediné pravidlo víry i života, v požadavku na jednoduché bohoslužby, v důrazu na účasti všech věřících na správě církve a samozřejmě v důrazu na svobodu svědomí. Ti z tajných evangelíků, kdo z vlastní tajné četby Bible docházeli k názoru, že je třeba věřit jinak, než jak oficiální a samospasitelná církev nutí, žili pod dvojím tlakem. Pod tlakem moci církevní a státní na jedné straně a pod tlakem vlastního svědomí, které je obviňovalo z pokrytectví a zapírání Krista, na straně druhé. A tak, když mohli, utíkali tam, kde mohli věřit svobodně, bez přetvářky. Jedna z velkých exulantských vln proběhla na počátku válek o dědictví rakouské, ve čtyřicátých letech 18. století. Tehdy několik tisíc tajných evangelíků opustilo své domovy v Čechách a odešlo do pruského Slezska, když jim pruský král Fridrich II. přislíbil svobodu svědomí či vyznání. Všichni odešli do ekonomicky nepoměrně horšího než co měli v Čechách. Žili za nepředstavitelných útrap, ale jak jen to bylo možné, zakládají ve Slezsku své osady, příznačně nazývané Husinec, Tábor, Poděbrady a pak i další.

V roce 1802 jejich potomci kupují panství Zelow ve středním Polsku, stěhují se tam a pak osídlují i další osady v okolí Zelowa – Faustynov, Požděnice, Kučov a později jdou ještě dál na východ na Volyň. V šedesátých letech 19.století přicházejí potomci českých exulantů ze Zelowa do styku s německými baptisty v Kurowku. Vždyť ta místa byla od sebe vzdálena jen asi 4km. Zelowští Češi tu dostali nový impuls víry, mnozí prožili znovuzrození a v Zelowě vzniká český baptistický sbor. Vůbec první český baptistický sbor na světě. Ten trvá až do roku 1945. Odtud se pak šíří baptismus mezi potomky českých exulantů dál, do všech těch míst kam se postupně dostali v Polsku, na Volyni, na Ukrajině. O tom, že si byli dědictvím české reformace vědomi svědčí třeba i to, že své společenství ve volyňském Zdobunově nazvali „Českobratrský sbor baptistů“.

Druhá světová válka zpřevracela všechno vzhůru nohama. A situace po ní nebyla jednodušší. Vzedmula se vlna nacionalismu v Polsku umocněná tím, že se vlastně polovina Polska přesunovala z východu na západ. Východ Polska obsadil Sovětský svaz a místo toho dostalo Polsko bývalá německá území na západě. Češi se v Polsku stali nežádoucí, byli vystaveni útokům, nepřátelství a rozhodli se pro reemigraci. Po příchodu do Československa byli směřováni do pohraničí, odkud mělo být transferováno německé obyvatelstvo. „Zdejší“ Češi na ně většinou hleděli povýšeně či „skrz prsty“.

Ono to není nic neobvyklého, když si vzpomeneme, jak se chovali a mnohdy chovají Češi ke krajanům, kteří reemigrovali v nedávné době z Ukrajiny, z Kazachstánu nebo z Rumunska. Mnozí, zejména z mladší generace, to těžko snášeli. Nechtěli se cítit méněcenní. Chtěli být „in“, chtěli co nejrychleji „zapadnout“, splynout s domácími, zbavit se toho, co je odlišovalo. Bohužel, někdy to byla i víra a vztah ke sboru, čeho se zbavovali. Řada jiných však vytrvala, nepřizpůsobili se a sbory, které založili trvají dodnes.

Zaměřil jsem se jen na české baptisty v zahraničí, ač od osmdesátých let 19. století začínají vznikat sbory baptistů i v Čechách a na Moravě. Podíváme-li se na mapu republiky a uvědomíme-li si, kde jsou dnes sbory Bratrské jednoty baptistů, tak bychom si mohli také uvědomit, jaký význam tito čeští baptisté přišli ze zahraniční pro Bratrskou jednotu baptistů v ČSR měli.

Název Bratrská jednota baptistů tedy vypovídá o mnohém. Měl by být výzvou k dalšímu přemýšlení a k promýšlení naší vlastní situace. Výzvou k přemýšlení co dělat, aby naše svědectví víry bylo věrohodné, ale také co dělat, abychom ve snaze být „in“ neztratili své historické zakotvení. Abychom se ve snaze po plytkém náboženském úspěchu nepřizpůsobili tomu, co svádí na scestí.

Poznámka: Článek byl prvně publikován na webu [Notabene – Hydepak českých baptistů](#) a následně také umístěn na web [baptismus.estranky.cz](#). Citace tohoto článku v některých publikacích, např. *Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě*, pochází právě z tohoto webu.